

DEZSÉNYI BÉLA

1907—1972

Halkan, csendesen járt közöttünk, szerénységénél csak tudása volt nagyobb. 40 éven át élt és dolgozott a Nemzeti Könyvtárért; a Hírlaptár vezetője, a könyvtár főosztályvezetője, Évkönyvünk szerkesztője volt, egyik irányítója annak a tudományos munkának, mely az Országos Széchényi Könyvtárnak valódi megbecsülést, rangot adott.

Az Árpád-gimnázium eminens tanulója Óbudáról indult pályájára. S oda tért vissza az óbudai temetőbe az a kitűnő ember, az a tudós, aki a közbenső csaknem félévszázad alatt beírta nevét a magyar tudomány- és könyvtörténet lapjaira.

Merre vezetett útja? Érettségi után az egyetem Bölcsészettudományi Karának francia—német szakos hallgatója lett, a nagyhírű Eötvös-Kollégium tagja. Az indulás *indítás* is volt; az európai hírű intézmény a francia—latin műveltség elkötelezettjévé tette, szellemi horizontja széles távlatokat kapott. Ez egyúttal igazi demokratává is formálta, világnézetében és magatartásában egyaránt. Franciás irodalmi műveltsége Goethe és Schiller életművének átélésével egészült ki. Így utazott a fiatal tudós világot látni: a budapesti egyetem után Genf egyeteme és könyvtárai fogadták be. S később, már a Nemzeti Könyvtár munkatársaként dübörgött alatta a rajnai híd: Franciaország, Hollandia és Belgium könyvtárait és tudományos intézményeit látogatta meg. A szerény, fiatal tudós egyike lett legszelesebb látóköri könyvtártudósainknak.

Genf és Párizs, Amszterdam és Brüsszel tudást és élményt adhatott, de nem pótolhatta a hazát, a magyar élet légkörét, a hazai művelődésért való állhatatos

küzdelmet. Ezt az otthon, ezen belül Nemzeti Könyvtárunk adhatta meg számára. 1935-ben az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársa lett. Tehetősége, tudása, szenvedélyes könyvszeretete, műveltsége emelte egyre magasabbra: már 1943-ban a Hírlaptár vezetésével bízták meg, majd a felszabadulás után a Nemzeti Könyvtár főosztályvezetője, az Európa-szerte ismert tárak és különgyűjtemények egyik kitűnő irányítója, végül a könyvtár tudományos munkáinak összefogója, szervezője, az Intézet Vezetői Tanácsának tagja.

Életének főműve a hírlapokkal, a magyar időszeres sajtóval való tudományos, bibliográfiai és gyakorlati törődés volt. Már fiatal könyvtári tudósként felismerte, hogy a hírlap tartalma *történelmi forrásanyag*. „Olyan a hírlap — írja 1943-ban —, mint egy napló, amelyet nem egy ember, hanem az egész közösség vezet.” Élete célját kimondta az őt annyira jellemző diszkrét pátooszal: hírlapokat gyűjteni azért érdemes, hogy a közösség *önmagát*, a sorsát irányító erőket megismerje belőlük. Sőt: újságot, hírlapot előbb és többet olvas az ember, mint könyvet: politikai, közéleti, történelmi, kulturális, gazdasági ismereteinek elsőrangú forrása a hírlap . . . Ahol pedig magyarul értenek, írnak és beszélnek, szerte a nagyvilágban, mindenütt a hírlap és a folyóirat jelenik meg elsőként és utoljára. Íme a haza és a nagyvilág, az ismeret és a tudomány, az anyag és a forrás ilyen szintézisben jelenik meg Dezsényi Béla életművében és tanításában!

Mint tudós, Svájcban Erasmus szellemi útját kutatta; kedves gondolata volt neki is — mint késői, de igazi humanistának —, hogy a tudomány és az irodalom határai sokszor összeolvadnak. Csak a közös keresés ösztöne működik s a cél *a kérdések felvetése és a feleletek keresése*.

És drága barátunk a feladatok és feleletek szenvedélyes keresőjévé vált!

Ő a magyar hírlap- és sajtótörténet kiváló tudósa, aki a *forradalmi korszakok* sajtótörténetének elemzőjeként ma még szinte nem is eléggé áttekinthető, de tudománytörténeti szempontból igen jelentős érdemeket szerzett. Széles filológiai apparátussal végzett kutatómunkája nemcsak kiadványokban látott napvilágot, de oktatóként, előadóként is emlékezetes munkát vállalt. Mint egyetemi magántanár, majd c. egyetemi docens ott állt azok első sorában, akik a könyv- és sajtótörténet egyetemi és főiskolai oktatásában úttörő munkát végeztek. A fiatal újságírók egész nemzedékét oktatta, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének előadássorozata keretében a magyar és európai sajtó történetének problémáit ő elemezte legjobban, legmélyebben. Kiváló oktató és előadó volt. Tanítványai becsülték, élvezték szellemes, okos előadásait, ma is, sokáig, százak és százak emlékeznek professzori működésére.

De munkája, ereje legjavát a felszabadulás utáni időkben is az *Országos Széchényi Könyvtár* számára fordította. Akadémiai elfoglaltságai mellett (Magyar Könyvszemle szerkesztése, a Könyvtörténeti Bizottságban folytatott munka) 1946-tól 1964-ig szerkesztette a Magyar Nemzeti Bibliográfia rendszerének egyik alapművét, az általa megindított *Magyar Folyóiratok Repertóriumát*, vezette a Nemzeti Könyvtár Hírlaptárát, s kezdetétől fogva szerkesztője, szellemi irányítója volt a Könyvtár Európa-szerte becsült kiadványának, az Országos Széchényi Könyvtár *Évkönyvének*. Itt jelentek meg kiváló könyvtártörténeti tanulmányai is. Mindemellett arra is tudott erőt és gondot fordítani, hogy aktív részt vegyen a magyar könyvtári szabványok nemzetközileg értékelt és elismert kidolgozásában. Sokoldalú nyelvtudása, világszintű tájékozottsága minden nehézségen átsegítette, s képessé tette a nehéz könyvtári problémák megoldására. Ezek közé tartozott a

külföldi folyóiratok országos címjegyzékének elvi és gyakorlati megalapozása, a sajtóbibliográfiai munkák megindítása, a könyvtártörténeti kutatások művelése és szervezése a Várpalotába készülõ Nemzeti Könyvtár viszonylatában. Munkájában eleget tett annak az Apor Péternek tulajdonított mondásnak, amit nem egyszer Tõle is hallottam: „Mi magyarok mindig tudtuk, mit kellene tennünk, és tettük azt, amit lehet . . .”

S hogy e sokoldalú, gazdag munka elismeréseképp kormányzatunk több kitüntetésben részesítette? Ez nagyon megérdemelt jutalom és figyelem volt: méltó embert, tudóst díszítettek a kitüntetések, de ezek is külön fényt, rangot kaptak becsült neve által.

Mint emberrõl, munkatársról mit mondhatok még? Sokat, de ezúttal csak röviden néhány igaz szó következék:

Kiváló tudós volt — errõl szoltunk —, ennél csak embersége, szerénysége volt nagyobb. Senkivel nem érezte, hogy tudásban, ismeretekben felette áll. Különösen szerette a fiatalokat, egész iskola alakult ki körülötte. Mindenki számára jutott ideje, bölcs tanácsa, kedves szava. Segítõkész, megértõ embernek ismertük, de szellemes, okos vitára mindig kész partnernek is. Ez a vitakészsége, eleven, gyors gondolkodása alapos szellemi felkészültségre készítette munkatársait is.

Stílusa szóban és írásban egyaránt elegáns volt, a franciás „clarté” nem divatot, de életformát jelentett számára.

Néha zárkózottnak tûnt; de ha feltárult szelleme és lelke — inkább szûkebb körben éltük át ezt — az emberi melegség, a megértés, a humanista derû és nem egyszer a bölcs önirónia lebegett körülöttünk, akik társaságában lehettünk. Nem volt véletlen, hogy kedvelt auktorai közé tartozott Erasmus!

Dezsényi Béla emlékezetét az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai mindig ébren tartják, szeretettel õrzik.

Benne — ahogy õ Berzsenyi Dánielt nem egyszer idézte — „a szabad nép tett csuda dolgokat!”

Haraszthy Gyula